

BÖLÜM 7

TÜRKİYE'DE SİVİL OKULLARDAKİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK AÇILAN MODEL UÇAK KURSLARI (1935-1960)

Cevriye YILDIRIM¹

GİRİŞ

Model uçak denildiği zaman akıllara sadece evdeki masamızın üstünde bulunan oyuncak uçaklar gelebilir (Kandemir, Model Uçak Dersleri, 1939). Halbuki model uçaklar havadan ağır, motorlu ve motorsuz tipleri olan, insan taşımaya yeteneği olmayan ama gerekli teçhizatlar eklendiği taktirde büyük işler de yapabilen küçültülmüş hava araçlarıdır (Adıgüzel, 2021).

Dünyanın pek çok yerinde uçaklarla ilgilenen havacıların çoğu kariyerlerinin bir döneminde model uçak yapımı ve uçurulmasıyla meşgul olmuşlardır (Chanute, 1976). Nitekim 1903 yılında ilk motorla çalışan uçağı icat ederek dünya havacılık tarihinin en önemli buluşlarından birine imza atan Wright Kardeşler de araştırmalarının büyük bir kısmını model uçaklar üzerinde yapmışlardır. 1907 yılına kadar deney için kullanılan modeller, Amerika Birleşik Devletleri'nde açılan ilk model uçak kulübünün çalışmalarıyla sportif amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. Aynı yıllarda diğer ülkelerdeki model uçak meraklıları da bu konuda çalışmalar yürütmüştür. Zamanla artan talep üzerine havacılık kulüpleri bu alandaki faaliyetleri özellikle gençler arasında yaymak için model uçak müsabakaları düzenlemeye başlamışlardır (Cavanagh, 1917).

Birinci Dünya Savaşı yıllarında birçok ülke uçak kullanımının savaşlarda ne derece hayati rol oynadığını görmüştür. Savaş sonrası devletler kulüpler aracılığıyla havacı bir nesil oluşturmak için, gençleri küçük meblağlarla kulüplere üye yapmakta ve üyelerine de model uçaklar yaptırmaktaydılar (Mekteplerde Tayyare Yardım Cemiyetleri: Küçük Mekteplilerimize Çok Cazip Bir Müsabaka Açıyoruz, 1927). Türkiye'de ise bu anlamda model uçak çalışmalarına öncülük yapan

¹ Dr., Tarihçi-Araştırmacı, cevriye_yldrm@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8218-1727.

DOI: 10.37609/akya.3827.c1116

SONUÇ

Türkiye’de sivil halka yönelik model uçak kurslarının açılmasına öncülük yapan kuruluş 3 Mayıs 1935 günü açılan Türkkuşu Genel Müdürlüğüdür. Müdürlüğün bünyesinde açılan Model Uçak Okulu bu alandaki çalışmaların ana merkezidir. Söz konusu merkezin yurt genelinde açtığı ilk kurs 22 Eylül 1935 günü Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Şubesi’ne yönelik olmuştur. Sonrasında Ankara’da ve İstanbul’da ilköğretim müfettişleri ve eliş öğretmenlerine kurs açılmıştır.

Öğretmen kursuna katılanlara; aerodinamik, uçuculuk, pervane, gövde, kanat, dümen yapılması, motor türleri, montaj, tezyin, boyama ve modelin uçurulmasına yönelik bilgiler verilmiştir. Kurstan mezun olanlar görev yaptıkları şehirlere giderek eliş öğretmenleri için modelcilik kursları açmaya başlamışlardır. Buradan sertifika alan öğretmenler de öğrencilerine dersler vermeye başlamıştır. Model uçak dersleri öğrencilerin yaşına uygun olarak verilmiştir.

1938 yılında Kültür Bakanlığı’nın emriyle kendisine mensup öğretmenler için açılan model uçak kurslarının sayısı artırılmıştır. 1940 yılında daha esaslı çalışmalar yürütülmüştür. Özellikle geçleri kurslara teşvik etmek amacıyla düzenlenen müsabakalara verilen önem artırılmıştır. Türkkuşu bu alandaki çalışmalarını zaman zaman diğer kurum ve kulüplerle ortaklaşa yapmıştır.

Maarif Vekâleti ve Türkkuşu’nun ortak kararıyla model uçak çalışmaları 1949-1950 yıllarında orta ve lise ders programlarında yer verilerek bu alandaki çalışmalar okullarda artarak devam etmiştir. Türkkuşu, kuruluşundan 1964 yılının sonuna kadar Maarif Vekâletiyle yürüttüğü çalışmalarla ülke genelinde 71.993 öğrenciye 1.399 kurs açılmıştır. Ele aldığımız dönem boyunca model uçak alanında gerek insan gerek malzeme gerekse bilgi bakımında önemli bir yol kat edilmiş olsa da bir millî takım kurulup uluslararası yarışmalara katılım ancak 1967 yılından itibaren olmuştur.

KAYNAKLAR

- 1955’te Türk Hava Kurumu. (1956). *Uçan Türk*, 2(22), 15.
Adapazarı Uçak Kursu. (1937, Aralık 18). *Akşam*, s. 5.
Adıgüzel, M. B. (2021). *Amatör ve Sportif Havacılık*. Ankara: Sonçağ Kültür Yayınları.
Ankara Okullarında Modelcilik Kursları. (1943, Mayıs). *Havacılık ve Spor*(331), 11.
Cavanagh, G. A. (1917). *Model Aeroplanes And Their Engines: A Practical Book For Beginners*. New York: Yard & Company.
Chanute, O. (1976). *Progress in Flaying Machines*. California: Lorenz & Herweg; Publishers Long Beach.
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30. 1. 0. 0. 100. 61. 410. 47. (16 Mayıs 1949).

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)

- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 30. 1. 0. 0. 100. 619. 7. (26 Aralık 1949).
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 30. 1. 0. 0. 100. 620. 4. (11 Haziran 1953).
- (1973). *Cumhuriyetimizin 50 nci Yıldönümünde Türk Hava Kurumu*. Türk Hava Kurumu, Ankara.
- Çocuk Haftasında Uçak Model Müsabakası. (1945, Nisan 30). *Ulus*, s. 4.
- Ergökmen, Ş. H. (1938). Model Tayyareciliği Yarının Kuvvetine Kaynaktır. *Havacılık ve Spor*(206), 1528.
- Eskişehir Model Öğretmenleri Kursu. (1960, Haziran). *Uçan Türk*, 7(75), 9.
- G., B. (1955, Ocak). Model Uçak Rekorları ve Modelciliğimiz. *Uçan Türk*, 1(10), 4-5.
- Galatasaray'daki Model Uçak Kursu Bitti. (1940, Temmuz 18). *Ulus*, s. 3.
- Genel Merkez Heyetinin Altı Aylık Mesai Raporu. (1939, Haziran 1). *Havacılık ve Spor*(240), 2116-2118.
- Genel Merkez Heyetinin Raporu. (1938, Haziran 1). *Havacılık ve Spor*, 1705.
- Genelmerkez Heyetinin Raporu. (1944, Temmuz). *Havacılık ve Spor*(345), 14-15.
- Giresun'da Model Uçak Kursu. (1938, Mart 19). *Cumhuriyet*, s. 5.
- Göksel, Ş. (1938). İzmir Tayyare Modelcilik Kursunda 1 Saat. *Havacılık ve Spor*(213), 1650.
- Hava Kurumu Genel Merkez Heyetinin Toplantısında Okunan Merkez İdare Heyetinin Altı Aylık Çalışma Raporu. (1945). *Havacılık ve Spor*(351), 6-7.
- Hava Kurumu'nun Elazığ'daki Modelcilik Kursu. (1946, Haziran). *Havacılık ve Spor*(368), 23.
- Havacılık Kollarından Haberler. (1959, Temmuz). *Uçan Türk*, 6(64).
- İlçerimizde THK Havacılık Kursu: Zevkli Çalışmalarına Devam Ediyor. (1946). *Havacılık ve Spor*(368), 22.
- İstanbul'da Model Uçak Müsabakası Dün Yapıldı. (1940, Ağustos 19). *Ulus*, s. 4.
- İzmir'de Modelcilik Çalışmaları. (1954, Haziran). *Uçan Türk*, 1(3), 17.
- Kanatlılar Cemiyeti'nin Model Uçak Müsabakası. (1949, Eylül 16). *Son Posta*, s. 5.
- Kandemir, O. (1939). Model Uçak Dersleri. *Havacılık ve Spor*(231), 1964-1964.
- Kandemir, O. (1939). Model Uçak Dersleri-2: Uçurtmalar. *Havacılık ve Spor*(232), 1983.
- Kandemir, O. (1939). Model Uçak Dersleri-3: Uçurtmalar. *Havacılık ve Spor*(233), 2004.
- Kaymaklı, H. (1997). *Havacılık Tarihinde Türkler* (Cilt II). Ankara: Kültür Ofset.
- Kültürparkta İki Yeni Esere Kavuştuk. (1937, Ağustos 24). *Anadolu*, s. 5.
- Manisa Uçak Modelcilik Kursu. (1937, Kanunievvel 21). *Akşam*, s. 8.
- Mekteplerde Tayyare Yardım Cemiyetleri: Küçük Mekteplilerimize Çok Cazip Bir Müsabaka Açıyoruz. (1927). *Türk Hava Mecmuası*(23), 15.
- Mekteplerimizde Tayyare Yardım Dernekleri. (1930). *Havacılık ve Spor*(21), 372.
- Model Uçak Kursu. (1940, Temmuz 18). *Cumhuriyet*, s. 4.
- Model Uçak Kursu Kapandı. (1940, Temmuz 18). *Vakit*, s. 3.
- Okullarda Türkkuşu. (1935, İkinciteşrin 15). *Havacılık ve Spor*(155), 2511.
- Türk Hava Kurumu. (1959). *Havacılık Dünyası*, 1(4), 10-11.
- Türk Hava Kurumu 32. Yıldönümü. (1957, Mart). *Uçan Türk*, 3(36), 4.
- (1945). *Türk Hava Kurumu Dokuzuncu Kurultay Tutanakları* (4, 8 Haziran 1945). İstanbul: Cumhuriyet Matbaası Yayınları.
- Türk Hava Kurumu İki Yıllık Çalışma Raporu. (1959, Kasım). *Uçan Türk*, 6(68), 4-14.
- Türk Hava Kurumu Merkez Genel Kurulu'nun Toplantısı. (1946). *Havacılık ve Spor*(375), 4-5.
- (1952). *Türk Hava Kurumu Onikinci Kurultayın Tutanakları* (27 Haziran-1 Temmuz 1951). Türk Hava Kurumu. Ankara: Akın Matbaası.
- (1942). *Türk Hava Kurumu Sekizinci Kurultayı* 5 Haziran 1942. Türk Hava Kurumu. Ankara: İstanbul Maarif Matbaası.
- Türk Hava Kurumu Tüzüğü*. (2004). Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi.
- (1965). *Türk Hava Kurumu XIX uncu Büyük Kongresi*. Ankara: San Matbaası.
- (1960). *Türk Hava Kurumu XVI ncı Büyük Kongresi (Zabıtları 5-7 kasım 1959)*. Ankara: Ankara

Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde Eğitim Araştırmaları (1923-1960)

- Basım ve Ciltevi.
- (1962). *Türk Hava Kurumu XVII nci Büyük Kongresi Tutanakları (16 Kasım 1961-19 Kasım 1961)*. Ankara: Yeni Matbaa.
- (1940). *Türk Hava Kurumu Yedinci Kurultayı Zabıtları (23, 25 Mayıs 1940)*. Türk Hava Kurumu. Ankara: Alâettin Kırıl Basılmevi.
- Türk Hava Kurumu'nun 1953-1954 Çalışmaları. (1956). *Uçan Türk*, 2(17), 5-15.
- Türk Tayyare Cemiyeti Nizâmnâme-i Esâsîsi*. (1341 (1925)). Ankara Matbaası.
- Türkkuşu 1938 de Ne Yaptı? (1939, İkinci Kanun 1). *Havacılık ve Spor*, 1934.
- Türkkuşu Model Uçak Müsabakaları. (1940, İkinci Kanun 15). *Son Posta*, s. 4.
- Türkkuşu'na Karşı Gençliğin İlgisi. (1936, Mayıs 28). *Servetifünun (Uyanış)*, 80/16(2075/390), 4-5.
- Türkkuşunun Maarif Müfettişleri İçin Açtığı Hususi Kurs. (1937, Temmuz 22). *Tan*, s. 7.
- Uluslan, Ş. (2021). "İstikbal Göklerdedir: Türk Tayyare Cemiyeti (1925-1938) (Türk Tayyare Cemiyeti'nden Türk Hava Kurumu'na). 9. *Uluslararası Atatürk Kongresi (12-15 Kasım 2019 Amasya) Bildiriler* (s. 2356-2372). içinde Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Verel, O. (2007). *Sabiha Gökçen Atatürk'le Bir Ömür*. İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.
- Yurttan Havacılık Haberleri. (1954). *Uçan Türk*, 1(4), 13, 16.